

AZINLIĞIN BİLANÇONUN ONAYLANMASINA İLİŞKİN MÜZAKERENİN ERTELENMESİ İSTEMİ

— Sorunlar, Düşünceler —

Prof. Dr. Ünal TEKİNALP

I

TK. m. 377'ye göre :

«Bilançonun tasdiki hakkındaki müzakere; ekseriyetin veya şirket sermayesinin onda birine sahip olan azınlığın talebi üzerine bir ay sonraya bırakılır; keyfiyet 368. maddede yazılı olduğu üzere pay sahiplerine bildirilir ve usulü dairesinde ilân olunur. Bununla beraber azlığın talebi üzerine bir defa tehir edildikten sonra tekrar müzakerenin geri bırakılması talep olunabilmek için bilançonun itiraza uğrayan noktaları hakkında gereken izahatın verilmemiş olması şarttır.»

1926 tarihli eski Ticaret Kanununun 376. maddesinden, dili yenileştirilerek ufak değişikliklerle aynen alınan bu hüküm önemli bir azınlık hakkını oluşturmaktadır. Nitekim *Hirş* konuyu genel olarak incelediği ünlü eserinde (*Ticaret Hukuku Dersleri, Genişletilmiş ve gözden geçirilmiş üçüncü bası, İstanbul 1948*) «Azlık hakları, münferit hissedara daha kuvvetli bir tesir ve nüfuz temin eder. Esas sermayenin muayyen bir miktarına göre tayin edilen azlık, bu nevi hakları kullanmak suretiyle çokluğun arzu-

su hilafına kendi tesir ve nüfuzlarını icra edebilirler. Bu nevi azlık hakları istisna teşkil ederler ve kanunda sarahaten zikredilmişlerdir (Meselâ T.K. 309, 337, 359, 368, 376, 378). Azlık haklarının bahşedilmesinin sebebi, ekseriyet prensibinin hudutsuz bir surette tatbiki yüzünden azlığın haklarından mahrum edilmesi tehlikesini azaltmak kaygusudur» demektedir (s. 284, Nr. 297).

Eski Ticaret Kanununun yürürlükte bulunduğu süre içinde pek canlı sayılamayacak olan bu hüküm, Tasarısı Hırş tarafından hazırlanmış olan *yeni* Türk Ticaret Kanunu (TK) zamanında, özellikle 1965 den bu yana en çok uygulanan maddeler arasında yer almıştır. Bu uygulama ortaya, çeşitli sorunlar çıkarmıştır. Bir Yargıtay kararı da önemli ilkeler getirmiştir. Aşağıda bazı sorunlar tartışılacak, çözümler araştırılacak ve önerilerde bulunulacaktır.

II

1. Eski Ticaret Kanununun 376. maddesinden alınan TK. m. 377'nin kaynağının Alman hukuku olduğu söylenebilir. Çünkü, küçük değişikliklerle benzer bir hüküm, bugün yürürlükten kalkmış bulunan 30 ocak 1937 tarihli *Anonim Ortaklıklar ve Paylı Komandit Ortaklıklar Hakkında Kanun* (Alm. POK/37)'un 125. paragrafının 7. bendinde bulunuyordu. Anılan hüküm de Alman Ticaret Kanununun (Alm. TK) 264. paragrafından geliyordu (1). Alm. TK § 264 ise, Alm. POK/37 ile yürürlükten kaldırılan 3. kısımda yer alıyordu (§§ 178-319). Eski Ticaret Kanununun doğrudan doğruya kaynağı — büyük bir olasılıkla — işbu Alm. TK § 264'dür. Çünkü 1937 tarihli Alm. POK'nın 1926 tarihli eski Ticaret Kanununa kaynaklık yapması düşünülemez. Ama Alm. POK/37, § 125/VII'yi gerek eski gerek yeni Ticaret Kanunumuzdaki hükmün ancak dolayısı ile kaynağı sayabiliriz. Çünkü Alm. TK. § 264, TK. m. 377'ye hemen hemen aynen yansımıştır.

(1) 1965 tarihli Kanuna ilişkin Hükümet Tasarısının 164. paragrafı için yazılan gerekçede erteleme hakkının 1884 de kabul edildiği belirtilmiştir (Entwurf eines Aktiengesetzes und eines Einführungsgesetzes zum Aktiengesetz nebst Begründung; Kısaca: RegEntw, s. 190).

Alm. POK/37, § 125/VII ise eski hükümden bazı önemli farklarla ayrılmaktadır.

2. Alman hukukunda ilgi çekici bir gelişme olmuş ve anılan hüküm halen yürürlükte bulunan 6 Eylül 1965 tarihli Paylı Ortaklıklar Hakkında Kanuna (Alm. POK/65) alınmamıştır. Böylelikle, yeni Alman Kanunu bir azınlık hakkını ortadan kaldırmıştır. Fakat, 1965 kanununa ilişkin Hükümet Tasarısı'nın 164. paragrafı için yazılan gerekçe incelendiğinde, Kanundaki diğer önlemler, güvenlik sağlayıcı hükümler ve kurumlar nedeni ile, bu azınlık hakkına gerek kalmadığı için kaldırılması yoluna gidildiği, yoksa hakkın olumsuzluğundan söz edilmediği görülür. Gerekçe, hükmün öngörülme amacını, paysahibine, ortaklığın hesapları konusunda olabildiği kadar fazla açıklık sağlamak ve böylece gerçeğe uymayan bilançolar düzenlenmesini engellemek şeklinde belirlemiştir. Erteleme hakkı ile paysahibine dolaylı olarak bilgi vermek ve bilançonun dürüst ve düzenli muhasebe ilkelerine ve kanuni hükümlere uygun bir şekilde çıkarılmasını sağlamak düşünülmektedir. Oysa, erteleme hakkının her iki amacı da, 1937 yılında paysahibine tanınan bilgi alma hakkı ve 1931 de yasal düzenlemeye bağlanan hesapların uzmanlarca incelenip denetlenmesi ile, tamamen konusuz kalmıştır (2). 1965 Kanununda bilgi alma hakkının daha da genişlediği ve kamuyu aydınlatma ilkelerinin (Publizitätsprinzip) çok fazla kapsamlı ve ayrıntılı hükümlere tâbi tutulduğu düşünülürse, kaldırmanın nedeni an-

(2) RegEntw § 164 için gerekçe, s. 190.

Buna karşılık Federal Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan Tasarıda hüküm yer alıyordu (§ 143/VI); 1937 Kanununun metni ile bu düzenleme arasındaki farkın olumlu yönde olduğu da söylenebilir. Çünkü, anılan madde esas sermayenin yüzde onuna veya itibari değeri yüzbin Alman markına ulaşan payların sahipleri ne bu hakkı tanıyarak büyük sermayeli ortaklıklarda yüzde ondan daha düşük bir azınlığa da hakkı tanımak yoluna gitmiştir.

İMREGÜN (Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Arasında Umumi Heyet Kararlarından Doğan Menfaat İhtilâfları ve Bunları Telif Çareleri, İstanbul 1962), İsviçre Borçlar Kanununun «1. tadil projesinde esas sermayenin muayyen bir nisbetini temsil eden azınlığın muayyen hallerde umumi heyet toplantısının tehirini talep etme hakkı tanınmıştı. Müteakip projelerden bu hüküm hiç bir işe yaramayacağı ve lüzumsuz taliklere sebebiyet vereceği gerekçesi ile çıkarıldı ve muaddel kanuna da alınmadı» demektedir (s. 71 ve dph. 83).

laşılır ve haklı sayılabilir. Çünkü, 1965 Kanununun bir çok hükümleri bu azınlık hakkının sağlayacağı yararı, vereceği güveni ve gerçekleştirdiği korumayı fazlasıyla ve daha etkili bir şekilde pay sahibine vermektedir. Ama, geniş bilgi alma hakkını ve özellikle ortaklık dışındaki uzman kişilerin bilanço incelemesi denetimini içermeyen kanunlar açısından erteleme hakkı gerekliliğini devam ettirmektedir. Varılan sonuç TK için de geçerlidir. Öyle ise ilk saptama şu olmalıdır: TK açısından anılan erteleme hakkı gereklidir, güncelliğini sürdürmektedir ve hüküm nedeni ile ortaya çıkacak çeşitli sorunlar, öngörülme amacına uygun biçimde çözülmelidir; bu konuda kaynak Kanundan da yararlanılabilir.

III

1. Karşılaşılan ilk sorun, azınlığın istemi üzerine hangi gündem maddesinin veya gündem maddelerinin erteleneceği noktasındadır. Uygulama kararlılıktan uzaktır. Bazan, maddenin lafzına fazla bağlı kalınarak, sadece bilançonun (kâr-zarar hesabı ile birlikte) «müzakeresi»ne ilişkin gündem maddesi, bazen anılan konu ile bağıntılı görülen (yönetim kurulu ve denetçiler raporları, kârın dağıtımı, ibra gibi) maddeler, bazen de — toplantı divanının oluşturulması dışındaki — bütün maddelerin ertelendiği görülmektedir. Sorun genel kurulda tartışmalara yol açmakta Ticaret Bakanlığı komiserleri değişik tercihlerde bulunmaktadırlar.

a) Kaynak metinleri incelediğimizde, anılan konuda farklı düzenlemeler içerdiklerini görürüz. Alm. TK § 264 — aynen TK gibi — «bilançonun onaylanması»ndan söz ederken bunu değiştiren Alm. POK/37 § 125/VII, yıllık kesin hesap müzakerelerinin «kârın dağıtımı» ve «ibra» ile bağlantılı olduğunu belirterek soruna çözüm getirici bir açıklığa yer vermiştir.

b) Doktrin «bilançonun tasdiki hakkında müzakere» yi geniş olarak yorumlamaktadır. *Arslanlı* «umumi heyetin gündemde bulunan sair maddeleri müzakere ederek karara bağlamasına bir mani yoktur, meğer ki bu kararlar bilvasıta bilançonun tasdikine müncer olsun, meselâ, umumi heyet kazancın dağıtılması hak-

kindaki teklifi karara bağlayamaz» demektedir (3). *Birsel* de bu görüşe katılır (4). Diğer yazarlar soruna dokunmamaktadırlar. Yargıtay da aynı yönde karara varmıştır. Yüksek Mahkeme: «Binaenaleyh verilen karar ile geri bırakılması gereken ve *bilançonun tasdikiyle alakalı bulunan o toplantıya ait gündemdeki diğer kararların dahi iptali gerekli iken*» demekte ve «alakalı» bütün gündem maddelerini «bilançonun tasdiki hakkında müzakere» içine sokmaktadır (5).

c) Doktrinde savunulan ve Yargıtayca da kabul edilen görüş doğrudur. Fakat uygulamada ortaya çıkan sorunların çözümü için kesin kıstaslar ortaya koymamaktadır. Çünkü «ilgili», «bağıntılı», «bilvasıta bilançonun tasdikine müncer olma» gibi formüller ayrıca açıklamayı gerektirmektedir. Kârın dağıtımı ve ibra konusunun, bilanço ile bağlantısı tartışmaya gerek olmayacak kadar açıktır. Ama, yönetim kurulunun ve denetçilerin seçimi ile ilgili maddenin, söze konu gündem maddesi ile «bağıntılı» sayılıp sayılmayacağı belli değildir. Seçimin «bilvasıta bilançonun tasdikine müncer» olmayacağı söylenebilir. Fakat, bilançosu henüz geçmemiş, hesabını verip ibrayı sağlamamış üyelerin tekrar seçilmelerinin de maddenin öngörülme amacı ile bağdaşmayacağı haklı olarak savunulabilir. Onun için, «bilvasıta bilançonun tasdikine müncer olacak» formülü yerine «*bilançonun ertelenmesi ile etkilenecek maddeler*» ölçüsünün kabulünün daha doğru olacağı görüşündeyim (6).

2. Azınlığın, erteleme istemine bir gerekçe göstermesinin, hükmün işleyebilmesi için zorunlu olup olmadığı da tartışmalıdır. Baskın görüş ile Yargıtay (7) gerekçe gösterme zorunluğ-

(3) Halil ARSLANLI, Anonim Şirketler, I. Umumi Hükümler, 3. Bası, İstanbul, s. 242.

(4) Mahmut BİRSEL, Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları, İmran Öktem'e Armağan, Ankara 1970, s. 619-659 (s. 640).

(5) Tic. D. 27.10.1961, E. 1147, K. 3496 (İsmail Doğanay, İzahatlı ve İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ile Tatbikat Kanunu ve Tahkim Müessesesi, Ankara 1964, s. 264).

(6) Benzer bir ölçü: RG 44, 67.

(7) Oğuz İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, Gözden geçirilmiş 3. bası, İstanbul 1974; FOROY (Tekinalp/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku, Genişletilmiş 2. Bası, C. I, İstanbul 1975, s. 398; İsmail DOĞANAY, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, İkinci Cilt (Madde 347-815) Ankara 1974, s. 834 ve Yargıtay Tic. D'nin dph. 5'de anılan kararı.

nun bulunmadığını belirtirler. *Birsel* aksi görüşü savunur. Ona göre: «oturumun başka bir güne bırakılması istenirken, özellikle azınlık hakkının kullanılması bahis konusu ise, erteleme sebebinin açıklanması ve tutanağa geçirilmesi gerekir. Esasen aynı maddenin sonunda «...bilançonun itiraza uğrayan noktaları hakkında gereken izahat...» dan söz edildiğine göre, sebep gösterilmeden ertelemenin hakkın suiistimaline yol açabileceğini düşünmek lâzımdır» (8).

Kanaatimce, erteleme hakkının kullanılabilmesi için bir gerekçe gösterilmesi zorunlu değildir. Kanunda olmayan bir şartın, yorum ile eklenmesi bu azınlık hakkının kullanılmasını zorlaştırır. Oysa, TK'nın sistemi ve azınlık haklarının tanınmasındaki amaç, onların, kullanılmalarının zorlaştırılmasına yabancıdır. Maddenin son cümlesindeki — *Birsel* tarafından görüşüne dayanak olarak gösterilen — ibare ise başka bir anlam taşımakta ve hükmün işleme biçimini belirlemektedir. Şöyle ki :

a) Azınlık gerekçesiz de olsa erteleme isteminde bulunmuşsa, toplantı bir ay sonraya bırakılır. Maddenin ilk cümlesi kesindir ve son cümle ile arasında bir bağlantı yoktur. Bu halde, azınlık, erteleme hakkını, bilançoyu daha iyi incelemek veya uzmanlara inceletmek için kullanmış demektir. Azınlık, sözkonusu ihtiyacı, genel kuruldan önce veya genel kuruldaki müzakereler sırasında duyabilir. Eğer TK. m. 362/I'deki olanaktan yararlanamamış veya yeteri kadar zaman ayıramamışsa, genel kurula bir erteleme istemi ile gelebilir. Çünkü, TK. m. 362/I'deki onbeş günlük süre çoğu kez, bilanço, kâr-zarar hesabı gibi, bilmiyenler tarafından anlaşılması çok güç olan belgelerin incelettirilmesi için yetersiz kalabilir. Özellikle küçük pay sahiplerinden oluşan azınlıkların bir araya gelip bu süre içinde bu incelemeyi yapmaları ve özellikle bir uzmana yaptırmaları çok güçtür. Onun için ilk cümle azınlığa inceleme ve incelettirme ile ilgili bir ek süre vermektedir şeklinde yorumlanmalıdır. Bu yorum, hükmü «bilgi alma», «aydınlanma» hakkının kullanılmasında gerekli dayanağı sağlayan bir araç olarak gören düşünceye de uygundur.

Azınlık, aynı ihtiyacı genel kurulda da duyabilir. Bilanço ile ilgili diğer belgelerin, müzakerelerin ışığı altında yeniden, belki

(8) BİRSEL, s. 639.

de bir uzmanca incelenmesinde yarar görebilir. Onu gerekçe göstermeğe zorlamak zaten yabancısı olduğu konularda zor altında bırakmaktır. Zorunluluk ortaya, temelsiz gerekçelerin çıkmasına da yol açabilir.

b) Azınlık ne erteleme isteminde bulunurken ne daha sonra, ertelenen genel kurulun yapılacağı ara süre içinde ne de ikinci toplantı sırasında «itiraza uğrayan noktaları» belirtmemişse, ikinci toplantıda isterse bilançonun onaylanmasına ve ona bağlı gündem maddelerinin karara bağlanmasına olumsuz oy vermiş olsun, iptal şansını (TK. m. 381) büyük ölçüde yitirmiş olur. Oysa itiraza uğrayan noktaları belirtmişse ve bunlar hakkında «gereken izahat verilmemişse» TK. m. 377'ye göre, azınlığın müzakerelerin tekrar geriye bırakılmasını isteme hakkı vardır. İkinci talebe rağmen genel kurul aksi yönde karar vermişse, azınlığın «devam kararı»nı iptal ettirme şansı çok fazladır. Üstelik «devam kararı»nın iptali ile, itiraz noktalarının belirtilmemesi halinde başvurabileceği çeşitli gündem maddelerine ilişkin kararların iptali arasında da özellikle isbat ve mahkemenin incelemesi açısından önemli fark vardır. Birincisinde «gereken izahatın» verilip verilmediği araştırılacaktır. İtiraz edilen noktalar ile verilen izahat ortada olduğu için, mahkeme yönünden sonuca varmak daha kolaydır. Bilanço ve ona bağlı diğer belgeler itiraz edilen noktalar açısından inceleneceği için, daha çok ayrıntıya inmek mümkün olacaktır. Oysa, onaylama ve ona bağlı gündem maddeleri nedeni ile alınan kararlar aleyhinde iptal davası açıldığında, somut olaylara, belirli noktalara yönelmemeden doğan güçlükler ortaya çıkacak, karar çok geniş anlamda «afaki iyiniyete» aykırılık bulunup bulunmadığı noktasından ele alınacaktır. Oysa gerekli «izahat verilmediği» halde genel kurul devam kararı almış ise, bu karar TK. m. 377'ye yani «kanuna» aykırıdır.

c) Yukarıda da belirttiğim gibi, azınlığın, itiraza uğrayan noktaları, erteleme isteminde bulunduğu anda belirtmesine de gerek yoktur. İki genel kurul arasındaki incelemeleri veya incelemeleri arasında da «itiraza uğrayan» noktaları saptayabilir. Aksi görüşün kabulü, erteleme hakkından beklenen yararları ortadan kaldırır.

d) Nihayet, azınlık, itiraz noktalarını, ikinci toplantıda da belirtebilir. Bu toplantıdaki müzakereler itiraz noktalarını orta-

ya çıkarabilir. Eğer yönetim kurulu anılan durumda da «gereken izahati» verememişse son cümleye bağlanan sonuçlar gene doğar.

3. Hükmün ilk cümlesi ile son cümlesi arasındaki farkı bir diğer noktadan daha ele almak gerekir. İlk cümlede «azlığın talebi üzerine bir ay sonraya bırakılır» denmiştir. İfadeden de açıkça anlaşıldığı üzere, azınlığın istemini yapması halinde «toplantı bir ay sonraya bırakılacaktır». Genel kurulun, erteleyip ertelenmeme konusunda oylama yapmağa hakkı bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, erteleme istemi ile karşılaşan genel kurulun karar alma yetkisi yoktur. Böyle olunca da, erteleme istemine rağmen, genel kurulun oylama yapıp «devam» yolunda verdiği karar, doktrinde görüş birliği ile savunulmanın ve Yargıtayın kararının aksine iptal edilebilir değil (9), hukuken yoktur. Açılacak dava iptal değil (TK m. 381) tesbit davasıdır. Azınlık, erteleme isteğini maddede ifade edildiği üzere «talep» şeklinde ileri sürmeyip de sadece bir «teklif» de bulunmuşsa o zaman oylama yapılabilir ve bu karar şartları varsa iptal edilebilir.

İkinci erteletme hakkı ise şarta bağlıdır. O da «gereken izahatin verilmemiş» olmasıdır. Bu halde, genel kurulun yetkisizliği sözkonusu değildir. Aksine «gereken izahatin verilip verilmediğinin» ya doğrudan doğruya ya da dolayısı ile, yani toplantıya devam ederek, saptanması gerekmektedir. İşte bu karar, yukarıda (III, 2b) açıklandığı gibi iptal edilebilir bir karar niteliği taşıyabilir.

Önemle belirtiyim: toplantının ertelenmesini «talep» hakkı azınlığa aittir, fakat her pay sahibi bilançonun «itiraza uğrayan noktaları»nı belirtip, «gerekli izahatin» verilmesini isteyebilir. Bunun için «azınlık» olmaya gerek yoktur. Başka bir deyişle tek paya sahip ortak bile gerek toplantıda gerek iki toplantı arasında veya ikinci toplantıda «itiraza uğrayan noktaları» bildirmek hakkına sahiptir.

4. Maddede yer alan bir diğer emredici hüküm, toplantının *bir ay* sonraya ertelenmesidir. Daha kısa bir süre için erteleme

(9) İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, s. 252; ARSLANLI, AŞ I, s. 241; POROY (Tekinalp/Çamoğlu), C. I, s. 398; İMREGÜN, Menfaat İhtilâfları, s. 72; ve dpn. 5'de anılan Yargıtay kararı.

yapılamaz. Ama *bir ay* asgariyi belirtmektedir. Daha uzun bir süre tanınabileceği gibi, ilan başta olmak üzere çeşitli çağrı işlemlerine uygun hareket edilmesi bir ayı kendiliğinden geçebilir (10).

5. Üzerinde önemle durulması gereken nokta, azınlığın ertelemeyi bir *talep* şeklinde yapması, yoksa bir teklif ileri sürmemesidir. Hükmün uygulanabilmesi için azınlık ertelemeyi «talep» ettiğini, bu hakkını kullandığını belirtmelidir (11).

6. Hükmün ilk cümlesinde yer alan talep hakkı her azınlık için ancak *ilk toplantıda* ileri sürülebilir. Başka bir deyişle bir azınlık hakkını kullanarak toplantıyı ertelettirdikten sonra, ikinci toplantıda başka bir azınlık, talep hakkını *ilk defa* kullandığı gerekçesi ile toplantıyı hükmün birinci cümlesine dayanarak ertelettiemez. Fakat ikinci toplantıda başka bir azınlık itiraza uğrayan noktalar hakkında gereken izahatın verilmediğini ileri sürebilir ve (III, 2b) de açıklaması yapılan olanak arcan yararlanabilir (12).

7. Tartışılan bir diğer konu da ikinci toplantının «bağımsız» bir toplantı olup olmadığı noktasında kendisi gösterir. *Birsel*, Arslanlı'ya da yollama yaparak şöyle demektedir: «Erteleme istemi üzerine bir ay sonraki bir tarihte yapılacak toplantı bağımsız bir toplantı niteliğindedir. Bu nedenle bilançonun tasdiği maddesi ve onunla ilişkili gündem maddeleri saklı kalmak şartıyla gündem yeniden düzenlenebilir. Özellikle azınlığın yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası ikamesi için ertelenen genel kurul gündemine madde konulmasını talebe de hakkı vardır» (13). Oysa *Arslanlı* görüşünü daha değişik bir biçimde ifade etmektedir: «Bizce 377. madde gereğince umumi heyetin taliki istenmekle *aynı umumi heyet içtimaı tehir edilmiş olur*. Talik talebi üzerine gündeme yeni maddelerin ithaline cevaz olup olmadığı şüphelidir. Türk Ticaret Kanunu *sırf* bilanço hakkındaki

(10) Bkz. ve karşı: İMREGÜN, Menfaat İhtilâfları, s. 71/72. Yazar haklı olarak bir ayı çok aşan bir zaman sonrası için yapılan davet üzerine toplanan umumi heyet kararlarında, hüsnüniyet asıl olarak kabul edilemez görüşünü ileri sürmektedir,

(11) İMREGÜN, Menfaat İhtilâfları, s. 71.

(12) BİRSEL, s. 640.

(13) BİRSEL, s. 640.

müzakerelerin bir ay sonraya bırakılmasına cevaz vermiştir. *Staub*'a göre, talik edilen toplantı yeni bir toplantıdır. Bu itibarla talik olunan toplantının gündemi yeniden tayin edilebilir, s. 649, no. 4» (14).

Yeni toplantı görüşünü kabule olanak yoktur. Çünkü madde açıkça «...müzakere... bir ay sonraya bırakılır» demiştir. Ayrıca sorumluluk davası açılabilmesi için, gündemde açık madde bulunmasına da gerek yoktur. Gerek bilanço ve kâr-zarar hesabının onayı ile ilgili madde gerek ibra maddesi, sorumluluk davası açılıp açılmamasını karara bağlamayı *doğrudan doğruya* gündemde *mevcut* duruma getirmiştir. Yeni toplantı görüşü, yeni bir azınlığın TK. m. 377'nin ilk cümlesindeki hakkı kullanmasına olanak verir. Oysa, bunu Birsel kesin olarak reddetmektedir (15). Ayrıca, giriş kartlarının ve temsil belgelerinin yenilenmesi gerekecektir.

8. Önemli bir diğer sorun da, ertelemeyen sonra, talepte bulunanların ortaklığın defterlerini incelemeye yetkili olup olmadıklarıdır. TK. m. 363/II «şirketin ticari defterleriyle muhabe-ratının tetkiki yalnız umumi heyetin açık müsaadesi veya idare meclisinin kararıyla mümkündür» hükmüne yer vermektedir. Umumi heyetin açık müsaadesinden sözedildiğine göre, böyle karar olmadıkça veya yönetim kurulu izin vermedikçe inceleme yapılamayacak demektir. Bu şartın gerçekleşmesi çok güç olduğu için, bilanço ve ona bağlı belgeleri aydınlatan evrak ve defterlere bakmadan nasıl sonuç alınacaktır? Sadece bilanço, kâr-zarar hesabı ve yıllık raporların incelenmesi ile sağlıklı bir durum saptaması yapılamaz. Hatta TK. m. 363/I uyarınca «murakıpların dikkat nazarlarını» çekmek bile güçtür. Çünkü «şüpheli» (TK. m. 363/I) noktaları teşhis etmek olanağı pay sahibinin elinde bulunmamaktadır. Böyle olunca da erteletme hakkının etkili ve sonuç alıcı bir şekilde işletilmesi yoluna gidilememektedir.

(14) Halil ARSLANLI, Anonim Şirketler, II-III: Anonim Şirketlerin Organizasyonu ve Tahviller, İstanbul 1960, s. 190 ve 200, dpn. 265.

(15) BİRSEL, s. 640.

IV

Hesapların, bu konu için yetişmiş uzmanlarca denetlenip gözetlenmediği Türkiyede 377. maddenin düzenlediği azınlık hakkı hâla büyük önemini korumaktadır. Fakat hükmün, sadece ertelemeyi sağlayan, yani çoğunluğun kararını geciktirip hiç bir etkili sonuç doğurmayan bugünkü uygulanma şeklinden de kurtarılması gerekir. Bunun için azınlığı oluşturan pay sahiplerinin bilançosu, kâr-zarar hesabını ve raporları özel uzmanlara inceletip, itiraz noktalarını belirlemeleri daha sonraki toplantıda da, tatmin edici cevap alamamaları halinde, bir taraftan iptal davası açmak yoluna giderken diğer taraftan da muhtemel bir sorumluluk davasının dayanağını sağlayacak, özel denetçi atanması isteminde bulunmaları (TK. m. 348) gerekir. Yani, çeşitli hakların birbirleri ile bütünleşir biçimde kullanılması yararlı olabilir.

Mahkemelere düşen görev de, azınlık haklarına ilişkin hükümleri bir yandan amaçlarına uygun bir şekilde yorumlarken, diğer yandan da TK. m. 341 ve 348'de bulunan ve harekete geçmeği düşünen azınlığın tepesinde Demoklesin kılıcı gibi sallanan «şirketin zararları» nedeni ile doğabilecek sorumluluğu ancak gerçek kötü niyetin bulunması hallerine hasretmektir. Çünkü, azınlığa karşı sorumluluk davası Türkiye'de tahminlerin üstünde engelleyici bir rol oynamış ve hem TK. m. 377 sistemi içinde ileri gidilmesine engel olmuş hem de 341 ve 348'i işlemeziğe mahkûm etmiştir.